

גמרא

❖ מאולץ לאכול מצה ותוקע שופר לשיר

תלמוד בבלי מסכת ראש השנה דף כח. - :

שלחו ליה לאבוה דשמואל: כפאו ואכל מצה - יצא. כפאו מאן? אילימא כפאו שד - והתניא: עתים חלים עתים שוטה, כשהוא חלים - הרי הוא כפקח לכל דבריו, כשהוא שוטה - הרי הוא כשוטה לכל דבריו! - אמר רב אשי: שכפאוהו פרסיים.
אמר רבא, זאת אומרת: התוקע לשיר - יצא. פשיטא, היינו הך? - מהו דתימא: התם אכול מצה אמר רחמנא והא אכל אבל הכא - +ויקרא כג+ זכרון תרועה כתיב, והאי מתעסק בעלמא הוא, קא משמע לן. אלמא קסבר רבא: מצות אין צריכות כוונה.

❖ קריעת שמע תוך קריאת התורה

איתיביה: היה קורא בתורה, והגיע זמן המקרא, אם כוון לבו - יצא, ואם לאו - לא יצא. מאי לאו - כוון לבו לצאת? לא, לקרות. - לקרות? הא קא קרי! - בקורא להגיה.

❖ שמע קריאת המגילה או תקיעת השופר במקרה

תא שמע: היה עובר אחורי בית הכנסת, או שהיה ביתו סמוך לבית הכנסת, ושמע קול שופר או קול מגילה, אם כוון לבו - יצא, ואם לאו - לא יצא. מאי לאו: אם כוון לבו - לצאת! - לא, לשמוע. - לשמוע? והא שמע! - סבור: חמור בעלמא הוא.

❖ כוונה גם להוציא ידי חובה (1)

איתיביה: נתכוון שומע ולא נתכוון משמיע, משמיע ולא נתכוון שומע - לא יצא, עד שיתכוון שומע ומשמיע. בשלמא נתכוון משמיע ולא נתכוון שומע - כסבור חמור בעלמא הוא, אלא נתכוון שומע ולא נתכוון משמיע היכי משכחת לה - לאו בתוקע לשיר? - דלמא דקא מנבח נבוחי [ואינו תוקע כשיעור תקיעה המפורש - רשי"ן].

❖ כוונה גם להוציא ידי חובה (2)

תלמוד בבלי מסכת ראש השנה דף כח עמוד ב - כט עמוד א

אמר ליה רבי זירא לשמעיה: איכוון ותקע לך. אלמא קסבר: משמיע בעי כוונה מיתבי: היה עובר אחורי בית הכנסת, או שהיה ביתו סמוך לבית הכנסת, ושמע קול שופר או קול מגילה, אם כוון לבו - יצא, ואם לאו - לא יצא. וכי כוון לבו מאי הוי? היאך לא קא מיכוון אדעתא דידיה! - הכא בשליח ציבור עסקינן, דדעתיה אכוליה עלמא. תא שמע: נתכוון שומע ולא נתכוון משמיע, נתכוון משמיע ולא נתכוון שומע - לא יצא, עד שיתכוון שומע ומשמיע. קתני משמיע דומיא דשומע, מה שומע שומע לעצמו, אף משמיע - משמיע לעצמו. וקתני: לא יצא! - תנאי היא, דתניא: שומע - שומע לעצמו, ומשמיע - משמיע לפי דרכו. אמר רבי יוסי: במה דברים אמורים - בשליח צבור, אבל ביחיד - לא יצא, עד שיתכוין שומע ומשמיע.

❖ מטבל מרור פעמים

קדש ורחץ. **כרפס**. יחץ. מגיד. רחצה. מוציא. מצה. **מרור**. כורך. שלחן עורך. צפון. ברך. הלל. גרצה

תלמוד בבלי מסכת פסחים דף קיד. - קטו.

משנה. הביאו לפניו [ירק], מטבל בחזרת [לכפרס] עד שמגיע לפרפרת הפת [ז"א: מרור]. ...
אמר ריש לקיש: זאת אומרת מצות צריכות כוונה. כיון דלא בעידן חיובא דמרור הוא דאכיל ליה - בבורא פרי האדמה הוא דאכיל ליה, ודילמא לא איכוון למרור - הלכך בעי למהדר לאטבולי לשם מרור. דאי סלקא דעתך מצוה לא בעיא כוונה - למה לך תרי טיבולי? והא טביל ליה חדא זימנא! ממאי? דילמא לעולם מצות אין צריכות כוונה, ודקאמרת תרי טיבולי למה לי - כי היכי דליהוי היכירא לתינוקות. וכי תימא: אם כן לישמעין שאר ירקות - אי אשמעינן

שולחן ערוך אורח חיים סימן תעה סעיף ד

אכל מצה בלא כוונה, כגון שאנסוהו עכו"ם או לסטים לאכול, יצא ידי חובתו כיון שהוא יודע שהלילה פסח ושהוא חייב באכילת מצה; אבל אם סבור שהוא חול, או שאין זו מצה, לא יצא.

משנה ברורה על שולחן ערוך אורח חיים הלכות פסח סימן תעה סעיף ד

(לד) בלא כוונה - ואף על גב דמצות צריכות כונה כדלעיל בסימן ס' ס"ד וכ"ש הכא דאינו רוצה לאכול הרי בודאי אינו מתכוין לצאת ידי המצוה תירצו המפרשים דבמידי דאכילה שע"כ נהנה גרונו עדיף טפי וכמתכוין דמי. ודע דכמה פוסקים חולקין ע"ז וס"ל דלפי מאי דקיי"ל דמצות צריכות כונה אין לחלק בין מידי דאכילה לשאר מצות וכל שלא נתכוין באכילה לצאת ידי המצוה לא יצא וכן פסק הפר"ח:

סיכום דעות

פוסק	עמדה	הסבר
פרי חדש, ב"ח, רי"ף, רא"ש, בה"ג, תוספות	מצ"כ תקף לכל	
רמב"ם	מצ"כ תקף לכל	מגיד משנה - רמב"ם על מצה היה טעות סופר
	מצ"כ תקף לכל	ר' מנוח - "נהנה" מפגין כוונה ל"מצ"כ" כסף משה - "נהנה" מפגין כוונה לצאת (מ"ב: וכמתכוין דמי). בש"ע הוא מוסיף שצריך לדעת שיש חיוב מצווה שתקף עכשיו.
	מצ"כ תקף לכל חוץ מאלו שנהנה מהם ואלו מאצ"כ	מאירי - "נהנה" מפגין כוונה למעשה ל"מאצ"כ"
	מאצ"כ תקף לכל חוץ מאלו שצריך לשמוע ואלו מצ"כ	ר' אברהם בן רמב"ם - יש מאצ"כ כי הגוף מפגין כוונה ורק אלו שצריך להתכוון על ידי שמיעה צריכות כוונה
ר' האי גאון, בעל המאור, רשב"א, ריטב"א	מאצ"כ תקף לכל	מאירי, רא"ה הוסיפו - אבל כן צריך לדעת שיש חיוב מצווה שתקף עכשיו
	מאצ"כ תקף לכל - ואפילו מתכוון לא לצאת	ריטב"א - יצא (כנראה מודעות המעשה מספיק) מאירי - לא יצא (כנראה ללא כוונה מספיק לצאת אבל כוונה שלילית מבטלת המעשה)

הלכה למעשה

שולחן ערוך אורח חיים סימן ס סעיף ד

י"א שאין מצות צריכות כוונה, וי"א שצריכות כוונה לצאת בעשיית אותה מצוה, וכן הלכה.

משנה ברורה סימן ס

(ז) יש אומרים - דע דלפי המתבאר מן הפוסקים שני כוונות יש למצוה א' כונת הלב למצוה עצמה וב' כונה לצאת בה דהיינו שיכוין לקיים בזה כאשר צוה ד' כמו שכתב הב"ח בסי' ח'. וכונת המצוה שנוצר בזה הסעיף אין תלוי כלל בכונת הלב ... [אלא] בענין אם חייב לכוין קודם שמתחיל המצוה לצאת בעשיית אותה המצוה. ולמצוה מן המובחר כו"ע מודים דצריך כונה כדאיתא בנדריים ראב"צ אומר עשה דברים לשם פועלם ונאמר ותהי יראתם אותי מצות אנשים מלומדה וכמו שכתב הגר"א על הא דאיתא בסימן ח' עיי"ש:

משנה ברורה סימן ס ס"ק ח

(ח) שצריכות כונה - ואם לא כיון לצאת ידי חובתו בעשיית המצוה לא יצא מן התורה וצריך לחזור ולעשותה, ואפילו אם ספק לו אם כיון אם הוא מצוה דאורייתא ספיקא לחומרא כ"כ הפמ"ג בסימן תקפ"ט עיי"ש. ונ"ל דלא יברך אז על המצוה דבלא"ה יש כמה דיעות בענין הברכה אפילו אם ודאי לא כיון בראשונה:

